

AKOB

AKDENİZ OPERA VE BALE KULÜBÜ KÜLTÜR ~ SANAT DERGİSİ

CUMHURİYETİMİZ
100. YAŞINDA

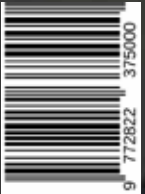
CUMHURİYET
DEĞERİMİZ
**SUNA KAN'IN
ARDINDAN**

KLÂSİK MÜZİĞİN
SON HARİKA
ÇOCUĞU
**ERICH WOLFGANG
KORNGOLD**

**İDİL BİRET VE
TÜRK BESTECİLERİ**

TÜRK MÜZİĞİNE VE
TÜRK MÜZİK YAŞAMINA
TUTULMUŞ IŞIK
BESTECİ MÜZİKOLOG

PROF. YALÇIN TURA

KLÁSİK MÜZİĞİN SON HARİKA ÇOCUĞU

ERICH WOLFGANG KORNGOLD

Ömer Eğecioğlu

Santa Barbara, CA, ABD

omer@cs.ucsb.edu

XX. yüzyılın başında, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun eriyip yok olmasından sonra Avusturya'nın sadece coğrafi ve politik konumu değil, aynı zamanda müzik dünyasının da gelecekte ne şekil alacağı merak konusuydu. O zamanlara kadar Avusturya müziği ile eş anlamlı olarak kullanılan bir terim olan "Viyana" müziğinin I. Dünya Savaşı'ndan sonra ne anlamı kaldığı, bu geleneğin temsilcisinin kim olacağı tartışılmaya başlandı. **Haydn, Mozart, Beethoven, Schubert, Brahms, Bruckner** ve **Mahler** gibi büyük besteciler ile gelişen, bütün dünyaya mal olan müzik geleneğini XX. yüzyıla kim taşıyacaktı?

Zamanın kendisine en fazla ümit bağlanan bestecisi 1897 doğumlu, gününde de mucizevi olarak nitelendirilen harika çocuk **Erich Wolfgang Korngold** oldu. Bu "Wunderkind" in sahne için bestelediği ilk eseri olan *Der Schneemann* (Kardan Adam) başlıklı, öyküsü de 12

1909 yılında 12 yaşındaki genç Korngold'u Viyanalılara tanıtan popüler bir haftalık dergiden (*Blatt der Hausfrau*, Cilt 26, 1909).

yaşındaki çocuğa ait olan bale-pantomim, İmparator Franz Josef'in huzurunda 1910 yılında seslendirildi. Çocuk Korngold'un o zamana kadar yayımlanmış piyano eserleri bulunuyordu.

Bunu takiben genç Korngold önce enstrümantal müziği, daha sonra tek-perdelik operaları *Der Ring des Polykrates* (1914) ve *Violanta* (1916) ile genç yaşta adını duyurdu. Onu gerçekten ünlü Viyanalı besteciler arasına koyan eser ise 1916 ile 1919 yılları arasında bestelediği ve prömiyeri 1920 yılında yapılan büyük operası *Die tote Stadt* (Ölü Şehir) oldu.

Korngold şüphesiz hem çocuk hem de yetişkin besteci olarak XX. yüzyılın en büyük dehalarından birisiydi. Kendisi imparatorluğun sonuna rastlayan zengin Viyana kültür dünyasının içinde büyüdü. Operaları iki dünya savaşı arasında Alman ve Avusturya sahnelerinde sık duyulmadığı halde besteci, Viyana müzik dünyasında önemli bir sanatçı olarak kaldı. Gustav Mahler, Richard Strauss ve Puccini, Korngold'a hayran müzisyenler arasındaydılar.

Dönemin çok sayıda büyük yeteneği gibi o da Naziler tarafından Avrupa'dan sürgün edildi. Avusturya doğumlu Amerikan yönetmen Max Reinhardt'ın ünlü sahne yapımı *Bir Yaz Gecesi Rüyası*'nın film uyarlaması üzerinde çalışmak üzere 1934 yılında Kaliforniya'ya gitti, beyaz perde için müzik yazmaya başladı. Burada Hollywood şirketi Warner Bros. için çalıştığı 12 yıl sürecinde günümüzde film müzikleri arasında klâsikler olarak yerlerini alan bir dizi eser besteledi. Korngold senfonik nitelikte film müziğinin öncüsü oldu, eserleri Oscar ödülleri kazandı. II. Dünya Savaşı'nın bitimine kadar konser salonu için müzik yazmayan besteci, 1957 yılında Los Angeles'ta 60 yaşında öldü.

Bugün en çok 1930-40 yıllarının birkaç epik filminin müziğini yazan besteci sıfatıyla bilinen Korngold'un bir klâsik müzik bestecisi olarak gözden düşmesi, XX. yüzyıl müziği için bir skandal olarak görülebilir.

Erich Wolfgang Korngold (1897-1957)

HARİKA ÇOCUK

Erich Wolfgang Korngold, 1897'de Brno'da doğdu. Babası Julius Korngold, Viyana'nın prestijli yüksek *Neue Freie Presse* gazetesinin baş müzik eleştirmeniydi. Viyana kültür hayatında pek sözü geçen, yeni müziğe pek sıcak bakmayan, muhafazakâr ama büyük nüfuza sahip bir eleştirmendi.

10 yaşındaki oğlu Erich, Gustav Mahler'e piyanoda kantatı *Gold'u* çaldığında, Mahler çocuğu bir dâhi ilan ederek Avusturyalı besteci Alexander von Zemlinsky'den ders almasını temin etti. Puccini'ye göre de "Alman müziğinin en büyük umudu" Korngold'du. Viyana Opera'da çocuğun balesi *Der Schneemann* sahnelendiğinde, ayrıca ünlü Artur Schnabel Korngold'un *Op. 2 Piyanosonatını* programlarına dahil etmeye başladığında besteci 13 yaşındaydı. Bruno Walter, Berlin'de *Der Ring des Polykrates* (Komik Opera, Küçük Orkestra) ve *Violanta* (Trajedi, büyük orkestra için yazılmış) operalarını seslendirdiğinde Korngold henüz 18 yaşındaydı.

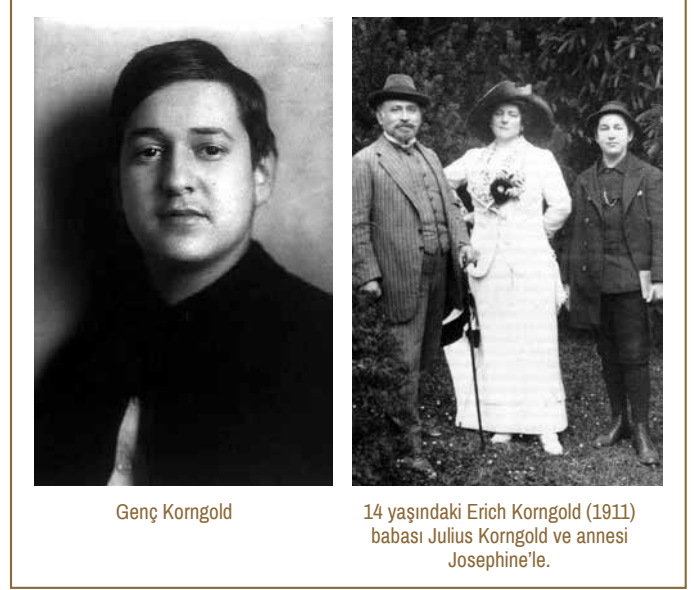
Ona uluslararası ün kazandıran operası *Die tote Stadt* ilk seslendirildiğinde ise besteci 23 yaşındaydı.

Korngold araştırmacısı Brendan Carroll, genç Korngold'u birkaç cümle ile şöyle anlatıyor:

"14 yaşında, bir piyano üçlüsü, bir bale, bir keman sonatı ve iki piyano sonatının bestecisi, hepsi şaşırtıcı bir olgunluk ve parlaklıkla yazılmış bu eserlerle adını duyurmuş bir müzisyendi. Dâhiler arasında bile olağanüstü teknik hünere sahipti. İyi bir piyanist olmasının yanı sıra, inanılmaz hassaslıkta bir mutlak kulağı ve dikkate değer bir hafızası vardı. Babasının sözleriyle, 'piyanoda çaldığı tüm eserleri aklında tutabiliyor ve bunları kafasına sabitlenmiş bir resimden alıyormuş gibi rahatça kopyalayabiliyordu.' Bunun bir örneğine yıllar sonra Kaliforniya'da Arnold Schoenberg şahit oldu; Schoenberg'in *Op. 23 piyano parçaları* hakkında konuşurlarken Korngold'un piyanoya oturup neredeyse 30 yıldır notasını görmediği bu parçaları ezbere çalması Schoenberg'i şaşkına çevirdi."

15 yaşındaki Korngold'un *Op. 4 Schauspiel-Overture* ve dört bölümlük *Op. 5 Sinfonietta* eserlerini duyan Richard Strauss, besteci için;

"Böyle bir ustalık beni hayret ve korkuyla dolduruyor. Umarım ki yeteneklerinin tamamını normal bir şekilde geliştirir," derken,

Genç Korngold

14 yaşındaki Erich Korngold (1911) babası Julius Korngold ve annesi Josephine'le.

Puccini genç besteciye;

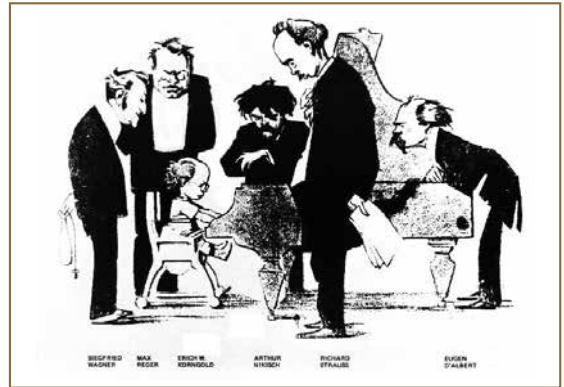
"O kadar yetenekli ki, bizlere elindekinin yarısını verse geriye kalan kendine yeter," sözleriyle övüyordu.

1934'te bir film müziği bestecisi olarak Hollywood'a taşındığında ona çok iyi hizmet eden, işte bu üstün yeteneği oldu.

DEĞERLENDİRMELER

Julius oğlunun *Der Schneemann* balesinin piyano versiyonuna ek olarak çocuğun, ilk piyano sonatını ve *Don Kişot* üzerine bestelediği bir grup piyano eserini yayımlattı. Bu çalışmaları zamanın kırka yakın müzisyenine ayrı ayrı değerlendirmeleri isteğiyle gönderdi. Bu bestecilerin arasında Richard Strauss, Arthur Nikisch, Karl Goldmark ve Engelbert Humperdinck de bulunmaktaydı.

Bu sanatçılar hemfikirdiler; müzik harikuladeydi. Özellikle bir çocuğun yapıtları olması insanüstü bir başarıydı.

Çocuk Korngold piyano başında. Hayranları soldan sağa: Siegfried Wagner, Max Reger, Arthur Nikisch, Richard Strauss, Eugen d'Albert. (Karikatür, Neues Wiener Tagblatt)

Korngold sesini Yenidünya'da da duyurdu. 1915 Ocak tarihli *The North American Review*'de çıkan bir haberde "Genç Korngold ve Yeni Senfonisi" başlıklı bir yazıda New York Filarmoni Orkestrası'nın seslendirdiği senfoni ve Korngold'la ilgili aşağıdaki satırları okuyoruz:

Erich Wolfgang Korngold (1897-1957)

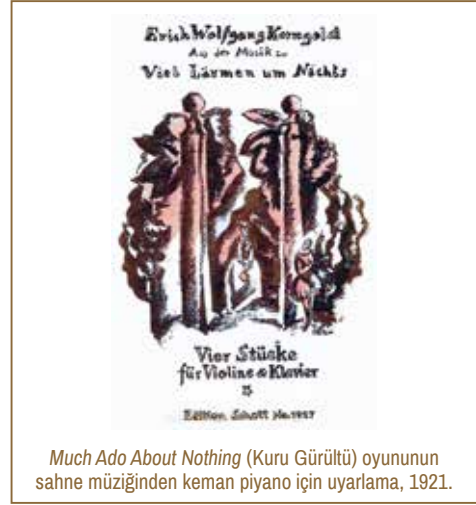
"Daha 17 yaşındaki genç Korngold, takdir ve hayranlıkla karşılanan sanatında Richard Strauss'un karmaşık ve yoğun diline hakim bir besteci olarak görülüyor. Onun Mozart veya Haydn'in basitçe dilini kullanmasının daha doğal olacağını düşünenler de yok değildi. Ama tabii bu çok saçma. Genç Mozart gününün geleneklerine göre yazdı; genç Korngold doğal olarak kendi gününün yaklaşımını kullanıyor. Bunda garip veya anlaşılmayacak bir şey yok. 'Sinfonietta'sında çok büyük ve donanımlı bir orkestra kullanmasına da şaşmıyoruz: çelesta, çanlar, piyano, iki arp, vb. Mozart ve Beethoven'ın çok daha küçük orkestralarla yetindiklerini söylemek abes, çünkü onlar mecburdular, kullanabilecekleri büyük orkestra yoktu. Gerçekten de Korngold'un çelestadan ya da Wagner'in tuba korosundan ürettiği efektleri, eğer bu olanaklar Mozart'ın elinde olsa onun da kullanmayacağını herhalde düşünmüyoruz. Burada anlamlı tek soru şu: Emri altındaki bu zengin kaynaklarla bu genç besteci ne yapıyor? Cevap: Çok şey yapıyor. Yaklaşımında büyük bir serbestlik, kolaylık, kendine güven, estetik anlayışı ve şevk var. Bunlar insana heyecan veren bir enerjinin, zevkin, ustalığın, dahası çok parlak bir geleceğin habercileri. Bu yetenekli ve kendinden emin gencin büyük Strauss'un büyüleyici etkisine ve Puccini'nin duygusal çekiciliğine kapılması normal değil mi? 17 yaşında bu Avusturyalı gibi yazabilen, 45 dakikalık bir senfoniye en büyük ustaların özgüveniyle kolayca ortaya koyabilen birisi için bu affedilebilir bir kusur. Kendisi yirmi yıl içinde Strauss ve Puccini'yi unutacak ve kendi dili için dinlemeye değer bir besteci olacak."

Korngold'u üne kavuşturan eserler operaları oldu. Bunların ikisi, *Der Ring des Polykrates* ve *Violanta* Münih'te Bruno Walter tarafından müzikeseverlere tanıtılmıştı. Ama bütün eleştirmenler Korngold'un gençlik eserlerinin değeri üzerinde hemfikir değildi. Bir örnek olarak, 27 Kasım 1927 tarihinde *Los Angeles Times* gazetesinde ülkenin doğu kıyısındaki kültürel haberleri konu alan bir yazıda, bestecinin 18 yaşında bestelediği *Violanta* üzerine aşağıdaki olumsuz eleştiriyi buluyoruz:

"Seneler önce Erich Korngold ileride kendisinden çok şeyler beklenen bir harika çocuk ve müzik dehası olarak değerlendiriliyordu. Şimdi yetişkin olan sanatçı bizi düş kırıklığına uğrattı denebilir. 'Violanta' operası birkaç gün önce MET'te gösterildi. Bu çok zayıf bir opera olduğu gibi Maria Jeritza da tatmin edici bir performans sergilemedi. Eserde rol alan hiçbir sanatçının kendilerini gösterme olanağı zaten yoktu. İzleyicilerin canı sıkıldı ve eleştirmenlere de öfkelerini yönlendirecek bir hedef çıktı. 'Violanta'nın müziği hiçbir yere gidemeyen temalarla dolu. Neyse ki sadece bir perde; yoksa bizi yavaş yavaş öldürecek."

MUCH ADO ABOUT NOTHING

I. Dünya Savaşı'nın sonuna gelindiği 1918 yılında Korngold, bir Viyana tiyatro topluluğunun Schönbrunn Sarayı'nın tiyatro salonunda sahnelemeyi planladığı Shakespeare'in *Much Ado About Nothing* (Kuru Gürültü) oyunu için sahne müziği yazmaya başladı. Prodüksiyonun gerçekleşmesi gecikince besteci partisyondan seçtiği beş bölümü bir süit olarak orkestra için uyarladı. 1920'nin başında seslendirilen bu orkestra versiyonu o kadar başarılı oldu ki, 1933 yılına gelindiğinde eser yüzden fazla orkestranın repertuarında yer alıyordu. 1920'de Korngold bu eserin keman-piyano için 3 bölümlük bir uyarlamasını da yayımladı. Bu yapıt günümüzde de popülerliğini koruyor.

Much Ado About Nothing (Kuru Gürültü) oyununun sahne müziğinden keman piyano için uyarlama, 1921.

DIE TOTE STADT

Die tote Stadt'in prömiyeri 4 Aralık 1920'de aynı akşam, hem Köln hem de Hamburg'da verildi.

İlk perdenin sonunda yer alan *Glück, das mir verblieb* (Marietta's Lied yahut Lautenlied) operada Marietta ve Paul'un düeti (soprano/tenor) olarak yer alıyor. Konser salonlarında tek başına seslendirildiği zaman bu eser genellikle solo soprano aryası olarak karşımıza çıkıyor. İkinci perdenin sonunda Pierrot Fritz'in (palyaço - bariton) aryası, lirik vals "Mein Sehnen, mein Wähnen" (Pierrot's Lied) var. *Die tote Stadt*'tan alınan bu iki muhteşem arya kendi başlarına da sık sık duyulan ve kaydedilen eserler.

Die tote Stadt'in 4 Aralık 1920 Hamburg prömiyerinde Juliette'i seslendiren Viyanalı soprano Maria Jeritza. Köln'deki aynı tarihli ikinci prömiyerde ise orkestra şefi ünlü Otto Klemperer, başroldeki soprano ise eşi operatik soprano Johanna Klemperer idi.

Bu üç perdelik operanın Belçikalı yazar Georges Rodenbach'ın sembolist şiir-romanı *Bruges-la-Morte*'dan alınan librettosu, "Paul Schott" mahlasıyla Julius ve Erich Wolfgang Korngold tarafından kaleme alınmıştır. Öyküde yeni ölen karısının anısına tapan Paul, sokakta eşine çok benzettiği Marietta'ya rastlar. Marietta'ya duyduğu romantik ilgi karısının anılarıyla karışarak psikolojik bir gerilim yaratır. Öykü gerçek ve rüya arasında gidip gelir.

Pek çok Avrupalının Habsburg İmparatorluğu'nun sona ermesiyle ve onu takiben I. Dünya Savaşı'nda sevdiklerini kaybettiği yıllarda bu opera yorgun, nostaljik bir Avrupa'nın çok ilgisini çekti. Prömiyerinin ardındaki üç sene içinde *Die tote Stadt* elliden fazla kez icra edildi. 1919-1924 yılları arası Richard Strauss ve Franz Schalk'ın idaresinde olan Viyana Devlet Operası'nda gösterilen tek başarılı opera buydu denebilir.

Operanın "sevgiyi kaybetme acısının üstesinden gelme" teması, I. Dünya Savaşı'nın travmasını ve kederini üzerinden henüz yeni atmış olan 1920'lerin çağdaş izleyicilerinde yankı buldu ve bu da şüphesiz eserin popülaritesini arttırdı.

Operayı dinleyen Puccini, 23 yaşındaki besteci için "*Alman müziğinin en büyük umudu*" sözlerini kullanıyordu.

Die tote Stadt operasının 1991 kaydı.

Die tote Stadt, Korngold'un melodi ve karmaşık kromatik armoniyi daha genç yaşta ne kadar yeteneği olduğunu gösterdiği gibi melodramatik konuları işlemekte ne kadar usta olduğunu da ortaya koyuyordu. Bu eser aynı zamanda bestecinin başarılı addedilen son operası oldu denebilir.

Bir sonraki operası *Das Wunder der Heliane* bundan yedi yıl sonra, 1927'de sahnelendi. *Die tote Stadt* kadar ses getirip beklenen ilgiyi görmese bile, bu opera da eleştirmenler ve izleyiciler tarafından beğenildi.

Korngold'un beşinci operası *Das Wunder der Heliane*'nin (Helen'in mucizesi) 29 Ekim 1927 tarihinde Viyana Devlet Operasındaki ilk gösteriminin afişi.

1937'de bitirdiği opera *Die Kathrin*'in bir sonraki sene Viyana'da gösterilmesi plânlanıyordu. Ancak Nazilerin Avusturya'yı işgalinden sonra Korngold Yahudi olduğu için bir talimatla eserin gösterilmesi iptal edildi. *Die Kathrin* 7 Ekim 1939'da tarafsız İsveç'in Stokholm kentinde İsveç Kraliyet Operası'nda prömiyerini yaptı. Viyana'daki ilk icrası ise ancak savaştan sonra 1950'de oldu. Operanın post-romantik zengin melodik dili, savaş sonrası Avrupa'nın değişen müziksel zevkine aykırı düştüğü için eleştirmenler esere oldukça soğuk baktılar. Opera yeteri kadar "modern" değildi.

Netice itibarıyla *Die Kathrin* başarısız bir opera olarak değerlendirildi.

Die Kathrin'in 1939'da Stokholm'da gerçekleşen prömiyerinin afişi.

Korngold'un operatik tarzı Alman *verismo*su ve *impresyonist* öğelerden oluşur. Bu tarzdaki eserlerinin ilk gösteriliş yerlerini ve tarihlerini şöyle sıralayabiliriz:

- Der Schneemann*, Viyana, 1910
- Der Ring des Polykrates*, Münih, 1916
- Violanta*, Münih, 1916
- Die tote Stadt*, Hamburg ve Köln, 1920
- Das Wunder der Heliane*, Hamburg, 1927
- Die Kathrin*, Stokholm, 1939
- Die stumme Serenade*, Dortmund, 1954.

Korngold piyanoda.

HOLLYWOOD

Korngold 1934 yılında Amerika'ya gitti. Onu Hollywood'a davet eden, ünlü Warner Bros. şirketi için yönetmen olarak çalışan Avusturyalı oyun ve film yönetmeni Max Reinhardt'tı. Reinhardt'ın yönettiği 1935 filmi *Bir Yaz Gecesi Rüyası*'nda James Cagney, Mickey Rooney ve Olivia de Havilland gibi sanatçılar yer alacaktı. Bu film Warner Bros. şirketinin o zaman dek giriştiği en pahalı ve iddialı projeydi. Korngold, Amerika'da beyaz perde için gerçekleştirdiği ilk müzik projesinde Mendelssohn'un müziğini bu film için kendi yorumuyla düzenledi.

Filmin Hollywood'da ilk gösteriminin ardından, 10 Ekim 1935 tarihli *New York Times* gazetesi: "Erich Wolfgang Korngold, Mendelssohn'un müziğini seyirciyi büyüleyen muhteşem bir uyarılama yaratarak düzenlemiş," sözlerini kullanıyordu.

1938'de Avusturya'nın Naziler tarafından ilhak edilmesinden sonra Amerika'da kalmaya karar Verdi; 1943'te Amerikan vatandaşlığına geçti.

Erich Korngold ve eşi Luzi'nin (Luise von Sonnenthal) evlilik fotoğrafı, 1924. Çift her iki ailenin şiddetli itirazlarına rağmen evlenmişti.

Beyaz perdeye aktarılan *Bir Yaz Gecesi Rüyası*'nın arkasından *Captain Blood*'ün müziği geldi. Warners Bros. için on iki sene çalışan Korngold, bu süreç içinde on altı filmin müziğini besteledi.

Şirkette imzaladığı anlaşmaya göre besteci sadece uygun gördüğü filmler için çalışacak ve bestelediği materyali daha sonra gerekirse başka yapıtlarda kullanma hakkına sahip olacaktı.

CAPTAIN BLOOD (1935)

Erich Wolfgang Korngold'un *Captain Blood* filmi için bestelediği senfonik yapıdaki film müziği, türünün ilk örneklerinden olduğu gibi heyecan verici ve romantik bir niteliktedir. 1935'te Warner Bros. stüdyosu Korngold'a bu film için orijinal bir dramatik skor yazmak isteyip istemediğini sorduğunda, önce bir korsan macerasının ilgi alanının dışında olduğunu söyleyen Korngold, çekimlerde Errol Flynn ve Olivia de Havilland'ı izleyince fikrini değiştirdi. Teklifi kabul ettikten sonra senfonik tarzda, bir saatlik bir müziği üç hafta içinde bestelemesi gerektiğini duyunca neredeyse bu fikirden vazgeçecekti. Zaman kısıtlaması nedeniyle müziğin bir bölümünde Franz Liszt'in senfonik şiirlerinden düzenlemeler kullanmaya karar verdi. Hatta bu nedenle adının film müziğinin bestecisi değil de sadece düzenlemecisi olarak geçmesi arzusundaydı. İzleyicilerin çok hoşuna giden müzik Oscar ödülüne aday gösterildi.

Korngold belli başlı bir Hollywood stüdyosu ile sözleşme imzalayan uluslararası üne sahip ilk besteci oldu. Tabii bu kariyerinde de bir dönüm noktasıydı. Daha sonraları Errol Flynn'in başrolde olduğu altı filmin daha müziğini yazacaktı.

ANTHONY ADVERSE (1936)

Hem Korngold hem de film müziği dünyası için yeni bir devrin başlangıcını simgeleyen *Anthony Adverse* filmi Napolyon zamanında

geçen tarihi bir aşk öyküsünü konu ediyor. Romanın beyaz perdeye aktarılması, Hollywood'da Warner Bros. şirketi tarafından gerçekleştirildi. Bu uzun ve çok pahalıya mal olan filmin müziği de o zamana kadar görülmemiş şekilde senfonik ve geniş kapsamlıydı. Korngold film müziğine yaklaşımının her zaman operatik olduğunu, senaryolara libretto gibi bakıp opera besteler gibi bestelediğini söylüyordu. Bu açıdan *Anthony Adverse*'in müziği "vokal partisyonu olmayan opera" olarak nitelendiriliyor.

Korngold Amerika'nın film müziği geleneği için yeni bir standart yarattı. *Anthony Adverse*'in müziği 1936'nın en iyi film müziği olarak Oscar ödülüne layık görüldü. Korngold böylece beyaz perdede ciddi, orijinal ve geniş kapsamlı müzik için yer olduğunu ortaya koydu. Daha sonraki film müziği çalışmalarından *Robin Hood'un Maceraları* ona bir Oscar ödülü daha getirecekti. Daha sonra *Sea Hawk* (1940) için yazdığı müzik ile bir kez daha Oscar adayı gösterildi.

1936 Oscar ödülü: *Anthony Adverse* (Fredric March, Olivia de Havilland)

1938 Oscar ödülü: *Robin Hood'un Maceraları* (Errol Flynn, Olivia de Havilland)

1939 Oscar adayı: *The Private Lives of Elizabeth and Essex* (Bette Davis, Errol Flynn)

1940 Oscar adayı: *The Sea Hawk* (Errol Flynn, Brenda Marshall)

Korngold'un müziğini yazdığı bazı ünlü filmlerin afişleri: *Captain Blood* (1935), *Anthony Adverse* (1936), *Robin Hood'un Maceraları* (1938), *The Private Lives of Elizabeth and Essex* (1939), *The Sea Hawk* (1940).

Korngold'un ilk Hollywood filmi *Captain Blood*, Errol Flynn (1909-1959) için de ilk Hollywood filmiydi. Bu filmle başlayarak Flynn romantik deli fişek kahraman rolleri ve Olivia de Havilland ile beraber çevirdiği filmlerle dünya çapında ün kazandı. Bu arada belirteyim ki Hollywood'un altın çağından ünlü sinema sanatçısı Olivia de Havilland yakın geçmişte, Temmuz 2020'de 104 yaşında öldü.

Korngold'a 1938 yılında Oscar ödülü getiren *Robin Hood'un Maceraları* filminde Olivia de Havilland ve Errol Flynn.

ŞARKISIZ OPERA

Yedi haftada tamamladığı *Robin Hood'un müziği*, Korngold'un çalışma yöntemlerine örnek teşkil ediyor. Besteci için bir senaryo bir opera

librettosuydu; her ana karakter ve onun tutkuları farklı müziksel motiflerle ifade ediliyor, komik veya dramatik sahnelere gelince bu motiflere uygun çeşitlemeler yazılıyor, motifler genişletiliyordu. Erich Wolfgang Korngold'un filmler için bestelediği müzik anlayışı böyleydi: Sözsüz opera.

Korngold kendisini her şeyden önce bir opera bestecisi olarak görüyordu. Gerçekten de beyaz perdeyi Grand Opera'ya dönüştürmeyi başardı.

HOLLYWOOD MU, GERÇEK SANAT MI?

Bazı müzikseverler Korngold'u aslında "gerçek" klâsik yapıtların bestecisi olup, film müziği yazmaya başlayarak yeteneklerini harcamış bir besteci olarak görüyorlar. En önemlisi babası Julius, oğlunun ciddi eser kompozisyonunu Hollywood müziği için feda ettiğini düşünerek büyük hayal kırıklığı yaşamıştı. Julius Korngold oğlunu her zaman Gustav Mahler'in doğal varisi olarak gördü. 1938'den sonra Erich'in kendisini genellikle film müziğine adanmasını hiç tasvip etmiyordu. Julius Korngold'a göre oğlu olağanüstü yeteneklerini film müziği yazarak, kendi tabiriyle "hafif popülist müzikle" uğraşarak harcamaktaydı.

Erich Korngold bir besteci olarak her zaman çok etkileyici eserler yarattı, yer yer yürek parçalayıcı nitelikte melodiler de olmak üzere kendine has post-romantik bir armoni dili geliştirdi. Orkestra için bestelediği eserlerde ortaya çıkardığı müzik dünyası ve renkler nefes kesen nitelikteydi. Ama film müziğini de değersiz görmeyerek şöyle diyordu:

"Sinema için yazılan kaliteli senfonik müzik, iyi müziğin kitleler tarafından kabulüne yardımcı olacaktır. Sinema doğrudan halkın kulaklarına ve kalplerine açılan bir yoldur, bunu müzik için bir fırsat olarak görmeliyiz."

Erich Wolfgang Korngold, Hamburg, Aralık 1920
(Fotoğraf: Arnold Mocsigay).

HOLLYWOOD'UN ALTIN ÇAĞINDA DİĞER BESTECİLER

Herhalde bir besteci grubu olarak "Hollywood film müziği geleneğinin babaları" olarak nitelendirebileceğimiz isimler arasında Korngold'a ek olarak **Max Steiner** (*Gone with the Wind*), **Bernard Herrmann** (*Psycho*), **Alfred Newman** (*Wuthering Heights*), **Dimitri Tiomkin** (*High Noon*), **Franz Waxman** (*Sunset Boulevard*) ve **Miklós Rózsa**'ya (*Ben-Hur*) da yer vermek uygun olur.

Hollywood'un altın çağının film müziği bestecilerini onurlandıran 1999 tarihli ABD pul serisinde Erich Wolfgang Korngold. Seride yer alan diğer besteciler: Max Steiner, Bernard Herrmann, Alfred Newman, Dimitri Tiomkin ve Franz Waxman.

SAVAŞ SONRASI

Korngold, II. Dünya Savaşı'nın ardından konser salonu için müzik yazmak üzere Hollywood'dan ayrıldı. Keman Konçertosu (1945), Viyolonsel Konçertosu (1946), Senfoni (1951) gibi eserler yarattı. Besteci, canlılığı ve mükemmel işçiliği birleştiren bir çalışmayla kendini kanıtlamaya kararlıydı.

1945 tarihli *Re majör, Op. 35 Keman Konçertosu*, Korngold'un kemancı ve Viyana'dan arkadaşı Bronislaw Huberman'ın isteğiyle yazdığı bu tür ilk çalışmaydı. Eseri çocukluğundan tanıdığı Gustav Mahler'in dul eşi Alma Mahler'e ithaf etti. Ne var ki kendisi için yazılmış olmasına rağmen çeşitli nedenlerle prömiyeri Huberman gerçekleştiremedi. Konçerto ilk kez 15 Şubat 1947'de St. Louis Senfoni ve şef Vladimir Golschmann eşliğinde ünlü kemancı Jascha Heifetz tarafından seslendirildi. Besteci ile Los Angeles'ta tanışan Heifetz, Korngold'dan - eğer uygun görürse, keman partiyonundaki teknik zorlukları arttırmasını önermişti.

Prömiyer o zamana kadar St. Louis konser tarihinde görülen en coşkun alkıştı aldı. "Prömiyer şahane oldu," diyordu Korngold, "Viyana'daki başarılı günlerim gibi."

Jascha Heifetz ve Erich Korngold 1947 yılında.

30 Mart 1947'de Heifetz, eseri Efrem Kurtz tarafından yönetilen New York Filarmoni ile Carnegie Hall'da çaldı. Heifetz'in radyoda naklen yayımlanan performansı, konçertoya kısa bir zamanda ün kazandırdı. Besteci, Heifetz'in icrasına ilişkin olarak şöyle diyordu:

"Final bölümünün oldukça virtüözlük gerektirmesine rağmen, pek çok melodik ve lirik pasajları olan bu konçerto, bir Paganini'den çok bir Caruso için düşünülürdü. Konçertoyu Caruso ve Paganini'yi aynı insanda bir araya getiren Jascha Heifetz gibi bir sanatçının icra etmesinden ne kadar memnun olduğumu söylememe gerek yok."

Keman konçertosu her üç bölümünde Korngold, özgün film müziğinden tematik fikirler kullanır. Birinci bölüm "Another Dawn ve Juárez"; ikinci bölüm "Anthony Adverse"; finale "The Prince and

the Pauper". Bazı eleştirmenlerin aşağılayıcı anlamda "Hollywood konçertosu" adını taktıkları eser, kısa zamanda standart konçerto repertuarının bir parçası oldu ve Korngold'un en popüler eserlerinden biri haline geldi.

St. Louis prömiyerinden sonra bir eleştirmen konçertonun Mendelssohn'un ünlü eseri kadar repertuvarda kalacağını yazınca, Korngold'un memnuniyetinden "Eh, bana bundan daha fazlası can sağlığı!" dediği biliniyor.

Korngold, 1920-1945 yılları arası her biri değişik karaktere sahip üç yaylı sazlar dördlüsü besteledi. Bunların 1945'te bitirilen ve o yıllarda kendisi gibi Los Angeles'ta yaşayan arkadaşı Bruno Walter'e ithaf ettiği üçüncüsü, bestecinin son oda müziği eseri idi.

Savaş sonrası Avrupa dönüşü başarılı olmadı. Çünkü, savaş sonrası Viyana onun bıraktığı gibi değildi artık.

LOS ANGELEST'A SON

Ocak 1958 sayısında *The Musical Times* dergisi Korngold'un ölüm haberinde şu sözleri kullanıyor:

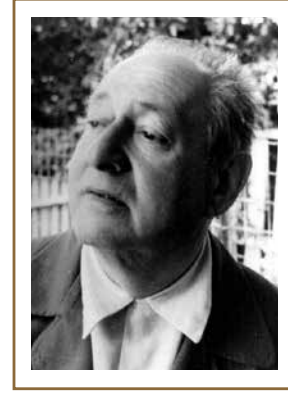
"Erich Korngold, Hollywood'da, altmış yaşında hayatını kaybetti. 29 Mayıs 1897 Brno doğumlu olan bu harika çocuk, Viyanalı eleştirmen Julius Korngold'un oğluydu. Besteci daha 11 yaşındayken *Der Schneeman* adlı eseri Viyana'da seslendirilmişti. Bunu orkestra ve oda müziği eserleri takip etti. 19 yaşında iki tek-perdelik operası Münih'te sahnelendi. *Die tote Stadt* operası 1920'de Hamburg ve Cologne'da, bunun takiben birçok şehirde gösterildi. Avusturya'nın Hitler Almanyası tarafından ilhakından sonra Amerika'ya göç ederek Hollywood'a yerleşti ve film müziği yazmaya başladı. Film müzikleri için iki Oscar ödülüne layık görüldü."

Gerçekten de Erich Korngold eli kalem tuttuğu andan itibaren başyapıtlar besteledi; bu harika çocuğun çok erken yaşta yazdığı eserler bile bir yetişkinin olgunluğuna sahipti. Ama II. Dünya Savaşı'ndan sonra eleştirmenler ve müzikseverler artık onu ciddi bir besteci olarak dikkate almıyorlardı. İsmi ölümünden sonra uzun seneler sadece sinema ve kayıt endüstrisi aracılığıyla yaşatıldı. Kendisi de yaşamının sonuna doğru müziğinin giderek unutulacağına inanmaya başlamıştı. Bir film gösterilip mahzenlere kaldırıldıktan sonra müziğinin nasıl bir yaşamı olabilirdi ki? DVD'li, İnternet'li bir ortam düşünülemezdi elbette XX. yüzyılın ortasında.

Film müziği için yarattığı senfonik tarza olan ilginin geçtiğini düşünmesine rağmen, Korngold'un Hollywood kariyeri yeni bir devir yarattı.1970'lerden başlayarak **John Williams** çok sayıda epik film için bestelediği eserlerle bu tarzı yeniden canlandırıp popüler hale getirecekti.

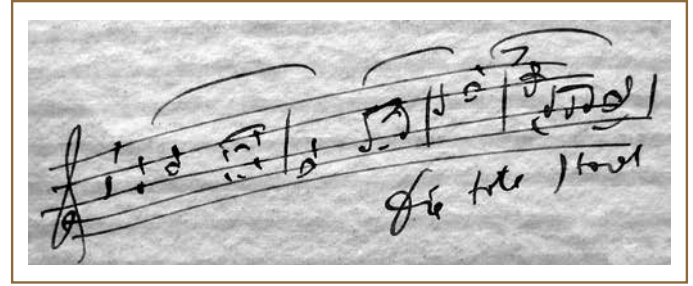
Korngold ancak son yıllarda bir dizi kayıtlı bir kez daha büyük bir besteci olarak kabul görmeye başladı. Eserlerinin zamanımızda bile değerlendirilmesi çok farklılık gösteriyor. Kendini Hollywood'a "sattığını" düşünenler, bestecinin diğer yapıtlarını bu önyargıyla değerlendirmeye devam ediyorlar.

Korngold'un müziği ile aşına değilseniz *Die tote Stadt*'tan "Marietta'nın Şarkısı" (*Glück, das mir verblieb*) ve "Pierrot'nun Şarkısı"ni (*Mein Sehnen, mein Wähnen*) dinlemenizi salık veririm. Sadece bu iki ariyanın bile kendi başlarına Korngold'un ismini yaşatacak güzellikte olduğunu düşünüyorum. Etkileyici birkaç diğer ariya ise *Das Wunder*

Korngold'un son fotoğrafı, 1957. Besteci geçirdiği kalp krizinden birkaç yıl sonra 60 yaşında beyin kanamasından öldü.

der Heliane'den inanılmaz güzellikteki "Ich ging zu ihm", *Der Ring der Polykrates*'den "Tagebuch der Laura" ve *Die Kathrin*'den "Ich soll ihn niemals."

Erich Korngold'un elinden *Die tote Stadt*'dan "Marietta'nın Şarkısı"nın birkaç ölçüsü. Bu notalar bestecinin Hollywood'daki mezar taşına yazılmış vaziyette.

NOT:

Bu yazının başlığında "Klâsik Müziğin Son Harika Çocuğu" sözcüklerini kullanırken aklımda Brendan Carroll'un biyografik kitabı *The Last Prodigy; A Biography of Erich Wolfgang Korngold* vardı. Bu elbette bundan sonra hiç harika çocuk olmayacak anlamına gelmiyor. Korngold bizim yakın tarihten bildiğimiz, sevdiğimiz, son birkaç yüzyılda izini bırakmış dâhi çocuklardan bize en yakın zamanda yaşamış olanı diyebiliriz.

KAYNAKÇA

Mary L. Bandy, *Pure Korngold*, *MoMA*, 4 No. 3, 2001, s. 8-11.

Brendan G. Carroll, "Korngold's "Violanta", *The Musical Times*, 121 No. 1653, 1980, s. 695-698.

Brendan G. Carroll, *The Last Prodigy; A Biography of Erich Wolfgang Korngold*, *Amadeus Press*, Oregon, 1997.

Brendan G. Carroll, "The Incidental Music for Shakespeare's *Much Ado About Nothing* by Erich Wolfgang Korngold", *Musical Opinion*, Sayı 1524, Temmuz-Eylül 2020, s. 43-46.

William Cheng, "Opera 'en abyme': The prodigious ritual of Korngold's 'Die tote Stadt'", *Cambridge Opera Journal*, 22 No. 2, 2010, s. 115-146.

Andreas Giger, "A Matter of Principle: The Consequences for Korngold's Career," *The Journal of Musicology*, 16 No. 4, 1998, s. 545-564.

Eric Myers, "Korngold: The Big Thrill," *Opera News*, Temmuz, 2020.

Nathan Platte, "Dream Analysis: Korngold, Mendelssohn, and Musical Adaptations in Warner Bros.' *A Midsummer Night's Dream* (1935)", *19th-Century Music*, 34 No. 3, 2011, s. 211-236.